

KELEMEN LAJOS

Fenntartani a folytatást

Suhai Pál: Nomád szívvel

Lendületében és visszaeséseiben annyiféle színt, az épülésnek és a roncsolódásnak annyiféle tapasztalatát, impresszióit és bizonyosságát veszi magára a lélek, hogy szinte már muszáj hinnie: a gyökereitől lenne elvágva, ha nem volna vele tovább a megosztás szelleme; nem tud meglenni kontroverziái nélkül. („élőt így játszát énvelem / a képzelet s valót a zápor – / törjön követ tekintetem”)

Holott a lélek, kivált az úgynevezett művészlélek az egység belső rendszere. Azon egyszerű oknál fogva, mivelhogy teremtő akar lenni. Szertelenségeiben és ellentmondásaiban testesül meg; szoros folytonosságban van velük, s furcsa módon épp ezek igazolják létjogát. A termékeny lélek ugyanis minduntalan képességei tetőpontjára kíván jutni. Olyan egységes világ megteremtésén ügyeskedik, amelyhez maga szab törvényt; „a szentély homlokán felírva ott áll / körötted a súlyos falak / ha nem tartod rád omlanak” (*A Scrovegni-kápolnában*) Míg e lélek élete, amelyről Suhai Pál ír, egyfelől a szentély magányában zajlik, másrésztől (elhívásának, vagy ha úgy jobban tetszik: szerepének lényegéből kifolyólag) a természetes élet határtalan égboltja alatt minden ellenerőt elutasít, ami gátolná a valóság minél teljesebb kimerítésében. Csillapíthatatlan szomjúsággal viszonyul a léthez, amelyet a forma új és még újabb variációiban hív elő. „Mégiscsak elindultál, fölkeltél, megmosdottál, / ingedet begomboltad, magadat kigondoltad, / csontjaid helyre tetted, fejedet fölvetted, / ...megnéztek, megcsodáltak, furcsálltak, körbeálltak, / döngött a föld alattad, amint végigrohantad, / mocsáron átgázoltál, a boltig így jutottál.” (*Jó napot, van szerencsém*)

A boltig! – hogyne! A világig! Ami itt persze azonnal több mint csereasszociáció! Egyszerre cél- és okviszony. Inger, affektus. Fesztelen szenvedély az iránt a világ iránt, amely a művész szemében szüntelenül korrekcióra szorul, s amelynek korrekciói az alkotásban válnak törvényessé. Suhai Pálnál jóformán minden (a nagyívű és plasztikus közérzetlírától az imittamott előtűnő tanáros pedantériáig) e törvényességről szól; miközben egyénisége hatókörében nagyjából semmi sincs, ami irodalmi értelemben eleve valamiféle áthághatatlan szabály rekeszébe lenne szorítva: jószerivel nincs az a forma, amely ne állna rendelkezésére.

Így hát teremtő lelkülete számára mi volna nagyobb alkotói gyönyör, mint szabadságra lelteni az árnyalatokban és szolgálatra szedelőzködni a változásban?

Szabadság, szolgálat, változás. Nincs-e mindeme állapotváltozatoknak egy közös képzettartama? Ki az, akinek idő, tér egyszerre aktivitás, intenzitás, de ugyanakkor mintegy benne is lakik a cselekvésben és erősségeiben? „Mindig a summáját akartam / megfogni minden pillanatnak, / hajtottam éveim, a csordát...” Ki más is lehetne, mint a pásztor. A pásztor: a *nomasz*, amely ott visszhangzik *nomád* szavunkban. A *nomádnak* a szigora, szikársága és romanticizmusa mind megvan a róla keresztelt Suhai Pál-kötetben; találó a cím, amelynek nincs különösebben mély sejtelme, de kétségkívül változatos és gazdag az a gondolat- és érzés-hozam, amit a szerző *Nomád szívvel* begyűjt.

A lírikus (minden lírikus) egy sajátos áldozatvállalásban ajánlja fel önmagát; a világ valóságáért és a valóság világáért: médium is, teológus is, de kőműves is: érzésekből és gondolatokból építkezik. (A költészetben többnyire a gondolat is elsősorban ráérezés.) Mindahány nekirugaszkodása: visszatérés az elemekhez. Legyen bár százféle lelki nyersanyaggal megrakott, a legszubtilisebb is: először, akár a kő. („Szavak adósa csak / az én. Még létre vár a mondhatóban.” – *Álmomban, Pista...*)

Suhai Pálnak elsősorban tán az önérzete a szabadsága, ez az alkotáshoz nélkülözhetetlen ősi elem az, ami nála folytonosan *létre vár a mondhatóban*. A még el nem idegenedett, teremtő, tehát mindenért felelős én önmagában, azaz érzéseiben keresi a világ és a valóság képeit. Az ilyen típusú költőnél nincs, ami ne a lelkiségéből következne. Olykor még a külvilág sem egyéb, mint a lélek más néven. „Arcod tükrében ébrednek, / ébredhetnek csak önmagamra.” (*Üveg hullámban*); „épp most tettem a verseidet le (...) súlyukat így latolom s emelem - edzem a szárnyuk alatt magamat” (*Vendégváró*); „érzékeim tükörjátéka, semmi más, / kétségtelen, ez incseleg velem szünetlen” (*A város falai alatt*); „Angyalai a tiszta égnek / belőlem élnek, emberek.” (*Angyalai a tiszta égnek*); „Fejem fölött az ingó ágvég / gyümölcsei – haraphatom, / van fogam, gyomrom, s a tudóm / és szívem is jó még.” (*Nyárvég*)

Ne értsük félre: Suhai nem tér ki. A belső életre való szenvedélyes ráta-padással nem volna helyettesíthető minden érték; nem volna helyettesíthető a verseiből csodálatosan kitetsző teljesség-akarás. Aki az önérzet árán szabadságra tesz szert, az nyitott az alakulásra; annak számára semmiféle kényszerítéssel nem jár belátni a szükségszerűt. Ekkor a belső szabadság tulajdonképpen már egyet jelent a szellem minél szélesebb kiterjesztésével: most kell mérlegelni, hogy a jellemre nézve az élet ok-e vagy okozati tényező. E latolgatást mindenki maga csinálja. De akárhogyan is, az bizonyos, hogy se a magány, se a kollektivitás nem fogja érintetlenül hagyni. Ez az örök ismétlődés ad okot a visszatérésben való bizodalomra - kívül-belül

érett hatások kereszttüze támaszt fel bennünket nap nap után. „tiéd a kertje s bent a konyha / és mind, mi benne forrt, hogy össze / az élted másokéval kösse”. (*Tiéd e ház*)

A *Nomád szívvel* pontosan azt fejezi ki, hogy minden egyes mű végkövetkeztetése csak önmagára vonatkoztatva megingathatatlan horderejű; a végkövetkeztetés azonnal kérdéseket vet fel; a nagy költők (kénytelenül vagy sem) ismétlik önmagukat. S ha egy mű a maga megtestesülésében máris kérdések forrása, természetes, hogy visszhangra vár. Hatásra hatást remél. E szembeszökően banális tény nyomán Suhai a lehető legszélesebbre tárja az alkotói magányban született s oda beágyazódott szabadság, költészet és körülmény némelyeknél hét lakatra zárt officináját. Némi túlzással szólva: kötetének nagyobbik része kivonat egy lelki és intellektuális síkon folytatott literátusi postaszolgálat nyilvánosság elé bocsátott főkönyvéből: nem sok költő akad, aki Suhai Pálnál készségesebben meneszt verset céhtársainak; megannyi költeménye jár közbe egy meglehetősen széles szakmai rokonság halhatatlanságáért. Vagy a már meglévő öröklét felszításáért. (Amúgy a kölcsönös versajándékozás, lírikusok plénum előtti, versbe foglalt egymás-méltatása, személyes intimitások kipengetése ma kiváltképp lehangoló divat.)

Amikor egy lélek egy másik lélekben tulajdon kiegészítését véli felfedezni; vagy amíg az a másik lélek emezt addig s olyan eltökélten perzselingerli, hogy az érzés okvetlenül verset nemz, rendben van. Az irodalom mindig is merített önmagából. Suhaiban viszont ilyen értelemben már-már túlteng a nyugtalanság („mindig a nyugtalanság volt az étkem”); a *Nomád szívvel* szerzője rendkívüli forgalmat bonyolít le: mestereket másoló szerepvers (*Szabadszálló; Sestina ciklus*), szakmai hódolat (*IV. Henrik az égbe indul*), palimpszeszt (*Hűlt helyén farkasoknak; A nő*), sőt baráti panegirisz (*Vendégváró; Karácsonyesti idill*) – nem előfordulnak: majdhogy üzemi termékbőségükkel tarkítják Suhai Pál verséletét. Egyébként kivételes mesterségbeli kegyelemben bontakozik ki ez a társulási vágy; a *Nomád szívvel* bőven alkalmas lenne bármilyen formatörténeti-poétikai enciklopédia tüzetes illusztrálására. A legősibb alakzattól a legmodernebbig a szerző briliáns módon tölt ki akárminemű formai rekeszt. Van itt szonett, akrosztichon, limerik, haiku, anakreóni vers, prózaköltemény, egysoros vagy éppen esszé-líra, szabadvers. Mi több: egészen speciális, viszont nem okvetlenül szerencsés verstenyésztés is zajlik. Például a két szonett a *Mérlegen* és a *Botló léptek* utolsó három sora betűről betűre azonos. Majd ugyanez a fogás szorongatja az *Irodalmi kerekasztal* és az *Opponálom a kritikát* című verseket: kétszer tizennyolc sor, ebből az első négy és az utolsó három sor megint ismétli egymást. Sejthető, még inkább magyarázható a verbális egyenlőségtel, de a végeredmény közel sem olyan eredeti, pláne mély, mint tán a szerző felteszi. Akinek írásenergiája különben csodálatos hullámtünetemény: évtizedenként áll elő, közli a hátsó könyvfedélén, egy-egy új kötettel, s az

ígért megfontoltság csakugyan megvan, ám az askézis mellett például a *Nomád szívvel* lapjairól nem mindennapi írásenergia, íráskedv sugárzik; valóban tüneményesen sokszínű e könyv. Más kérdés, hogy a fogalmazás tematikai vibrálása, a kedélyváltások, az, hogy Suhai Pál sűrű szellem, józan szellem, tele egészséges malíciával; hogy már-már önvészélyesen evilági; az, hogy annyira a konkrétumokhoz tapadó, nemcsak sokszínűséget, alig utolérhető naturalitást szül, hanem kilengéseket is: önszigorát nem ártana keményebbre fogni. A kvaterkázó zsánerversekből (a *Két költői levélhez*; a *Janus Pannonius lázbeszédéhez*; a *Petite morthoz* hasonló darabokból) kevesebb is elég lett volna – elég, mert a *Nomád szívvel* feleslegei fölött nagyszerű versek egész sorából világít az eredetiség. (*Dimenziók; Tengeralattjáró; Halotti beszéd; Megállunk majd a Nap-majornál; Enrico Scrovegni látomása; Fülkefényben*) Némileg patinázott, a régi nagy iskolák hangfoszlányait fölérősítő, szentív líra a Suhai Pálé, bízik az erkölcsi következetesség tanító hatásában, a tiszta költői realizmusban. Ízlése, szabatosága, képzetkincse (ez eleve lélekgazdagság!) pedig alkalmassá teszik arra, ami talán a legtöbb: versről versre utat venni a lehetetlen felé; megmutatni, hogy a legkisebb dolgokban, a legjelentéktelenebbnek tűnő tárgyakban is univerzumok rejlenek, emberi érdekű tartományok.

„Tisztellek hát kifent késédért / te élni-halni bátor - testvér / innen, a szomszédos utcából / s a múltból: a lét túloldaláról...” – írja Suhai Pál a *Kakasvágóban*.

Egy bizonyos hagyomány visszaállításával az egység megteremtéséről és a korlátlanág kiterjesztéséről volna itt szó? Arról, hogy egy költő megint az összhangot célozza meg?

Délben, mondják, bele kell nyugodni, hogy dél van. Ha eljön az alkony, lenyugszanak a fények. Nem baj. Ebben a mi szorongó, totális történelmi korunkban (mely „gazdaggá úgy tesz, hogy kifoszt”) az embert, s kivált, ha még költő is, százféle napszak tölti el. Mikor nincs abszolút igen, se abszolút nem, muszáj naponta betörni a dolgok rendjébe, a színek, nüánszok tartományába. S aligha mindjárt a harmónia végett. Már az is elég, ha árnyalataik ellentmondása feloldódik egy különös szerelemben; tudniillik abban, hogy mindenek dacára, hogy mégis adva van az élet.

Aki kifejezi önmagát, megszünteti a minden-tagadás, a szellemi, lelki vákuum indokait. Nem igaz, hogy „itt belül, ott kívül a Semmi / minden történés végső” summája: mert már ez a kijelentés is helyreállít valamit. Az alkotás pedig (mihelyt s amíg elismerjük) fenntartja a folytatást.

(*Napkút Kiadó, Budapest, 2015*)